

Näin tuet vankien lapsia

Mitä koulut voivat tehdä?

”Muistan, että se oli torstai. Olin kai vitosluokalla. Tulin koulusta kotiin. Mulla ei ollut avainta. Pimputin ovea, sieltä tuli avaamaan ihmeen näköinen mies, jota en tuntenut. Sit mä arvasin, että se oli poliisi. Siel oli pari muutakin poliisia. Isä enää ollut siellä. Siellä oli mun äiti ja pikkuveli ja joku sosiaalityöntekijä tuli hakeen meidät, kun äiti joutui putkaan viikoksi. Vaikka se ei ollut tehnyt mitään.” Poika 14 v.

”En haluaisi vaihtaa mun vanhempia kehenkään. Mutta tietty, jos olisin syntynyt sellaisille vanhemmille, jotka eivät olisi vankilassa ja joilla ei olisi alkoholiongelmia, niin voisihan se olla mukavampaa. Olen kateellinen sellaisille kavereille, joilla on kaikki hyvin, ja jotka ovat hyviä vaikkapa ratsastuksessa ja niillä on vanhemmat kotona. Mut en mä tiedä. Kyllä oon ihan okei näinkin.” Tyttö 15 v.

”Harrastan joukkuevoimistelua. Se on tosi kivaa. Iskä ei ole koskaan päässyt kattomaan kun se oli jo siellä vankilassa kun mä aloitin sen. Välillä kun me käydään tapaan sitä mä näytän sille jotain temppeuja.” Tyttö 13 v.

”En ole ollut siitä katkera, että fajija joutui vankilaan.
En ole vihainen tai katkera, mutta toki se olis parempi että lapsi kasvaisi kummankin vanhemman kanssa.” Poika 14 v.

Julkaisija Voikukkalapset ry yhteistyössä Kriminaalihuollon tukisäätiön kanssa.

Tekstit ja kuvat © Voikukkalapset ry ja Kriminaalihuollon tukisäätiö

Toimittaja: Susanna Särkkä

Kuvaaja: Rosetta Hopiavuori

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut julkaisua.

Nuorten sitaatit ovat Kritsin Vankien lapset -hanketta varten tehdyistä haastatteluista.

Lukijalle

Suomessa arvioidaan olevan 8 000–10 000 alaikäistä lasta ja nuorta, joiden vanhempi on vankilassa. Vankeus koskettaa myös vankien mahdollisten uusperheiden lapsia.

Vankien lapset eivät ole yhtenäinen joukko, mutta perheenjäsenen vankeusrangaistus vaikuttaa aina lapsen elämään. Ulkopuolisten ja koulun tuki voivat merkittävästi auttaa lasta selviämään, vaikka elämäntilanne olisi vaikea.

Tämän ohjelehtisen tarkoituksena on antaa vinkkejä opettajille ja koulun muulle henkilökunnalle, kuinka koulu voi tukea lasta, jonka vanhempi tai läheinen on vankilassa.

Kukaan tuskin haluaa, että lasta rangaistaan hänen vanhempansa tekemästä rikoksesta. Silti tätä tapahtuu – joka päivä.

”Mun luokanvalvoja ja kemian opettaja tietävät, että iskä on vankilassa. Jossain vaiheessa olin todella masentunut, olin todella epäaktiivinen tunnilla ja tosi väsynyt. Kemian ope kysyi, onko jotain vialla. Kerroin kaiken iskästä ja muusta. Se sanoi, että jos mä oon joskus jatkossakin silleen niin se ymmärtää, minkä takia.” Tyttö 15 v.

”Mulle tuli päänsärkyä ja oksentelua.
Ei mulla muuta ollut paitsi tietysti paha mieli.” Tyttö 13 v.

”En tykkää niistä metallinpaljastimista, mua pelottaa aina, että ne piippaa. Kyllä mä uskallan käydä siellä, mutta ei siellä ole kivan näköistä. Jotkut vartijat ovat vähän sillee ilkeitä, ei sillee mut jotenkin utoja. Mutta useimmiten ne on ihan kivoja. Oon nähnyt muitakin lapsia siellä.” Tyttö 13 v.

Tutkittua tietoa vankien lapsista

Tutkimusten mukaan vankien lapsilla on suurentunut riski mielenterveysongelmiin, epäsosiaaliseen käyttäytymiseen ja muihin syrjäytymiseen altistaviin tekijöihin.

Lapsi, jonka vanhempi on vankilassa, voi selviytyä vaikeasta elämäntilanteesta ja menestyä elämässään, jos hän saa riittävästi tukea oikeaan aikaan. Sosiaalinen tuki, myönteiset kokemukset koulusta ja vahvat kiintymyssuhteet edistävät lapsen selviytymistä. Samoin kuin se, että hänelle kerrotaan totuudenmukaisesti, lapsen ikätaso huomioon ottaen, vankilaan joutuneen vanhemman tilanteesta. Lapselle on myös hyväksi, jos hän pystyy säilyttämään suhteen vankilassa olevaan vanhempansa.

LÄHDE: COPING-tutkimus 2012 (Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health).

Vankeus ja lapset

Vanhemman vankeus voi vaikuttaa asuminjärjestelyihin ja perheen talouteen. Läheisen vankeus on lähes aina psyykkisesti raskasta ja traumaattista niin lapselle kuin kotiin jääneelle vanhemmallekin.

Lapsen hätä ja ahdistus piiloutuvat helposti vanhemman huolien taakse. Lapsi saattaa jäädä tai hänet voidaan jättää oman onnensa nojaan. Lapsi voi jopa joutua ottamaan vastuun perheen arjesta. Vaikea tilanne kotona voi purkautua koulussa keskittymisvaikeuksina, käytös- tai muina ongelmoina ja oireina.

”Isä ei melkein ikinä päässyt lomille. Mun kutosluokan päättäreissä se oli. Oliin siellä sitten, mentiin kotiin syömään ja sitten kauppoihin. Ja sitten se joutui päivällä lähteenkin takaisin. Sellaista se on, tuut aamulla lähdet päivällä takas. Isällä ei ollut vartijaa mukana. Sillä oli pantta, signaali häviää, jos menee liian kauas. Oli kivaa kun isä tuli lomille.” Poika 14 v.

Vanhemman tai läheisen vankeus voi saada lapsen tuntemaan

HUOLTA paitsi vankilassa olevasta läheisestään myös kotiin jääneestä vanhemmastaan.

HÄPEÄÄ vanhemman rikoksesta ja vankeudesta. Lapsi pelkää, mitä kaverit sanovat, jos kuulevat asiasta.

VIHAA vanhempansa kohtaan, koska tämä on tehnyt pahaa ja sotkenut perheen asiat. Lapsi voi myös olla vihainen viranomaisille, jotka ovat vieneet hänen läheisensä.

HÄMMENNYSTÄ siitä, miksi vanhempi on tehnyt pahaa ja mitä tapahtuu seuraavaksi.

PELKOJA, koska lapsi ei välttämättä uskalla kysyä tai puhua vanhempansa rikoksesta. Hänellä ei ole sanoja käsitellä asiaa. Lapsi voi myös pelätä, että hänellekin tapahtuu jotain ikävää.

”Jossain vaiheessa äiti kertoi, että nyt on sillee, että isä on joutunut vankilaan. Olin hädissäni. En olisi halunnut, että se on siellä niin pitkään. Kun en mä silloin tiennyt, että ekakertalaiset eivät joudu oleen siellä koko tuomiota. En ollut yhtään vihainen iskälle, enemmänkin mä säälin sitä. ” Tyttö 13 v.

HELPOTUSTA vanhemman joutumisesta vankilaan, jos kotona on ollut levotonta, päihdeongelmia, väkivaltaisuutta.

SYLLISYYTTÄ vanhemman rikoksesta. Lapsi voi luulla, että hänen oma käyttäytymisensä on saanut vanhemman tekemään rikoksen.

AHDISTUSTA, jos lapsi ei uskalla puhua tai häntä on kielletty kertomasta asiasta ulkopuolisille.

IKÄVÄÄ, koska vanhempi on poissa.

OMANARVONTUNNON LASKUA. Vankien lapsilla voi olla enemmän mielenterveysongelmia kuin muilla.

"Vähän ihmettelin, olin aina ihmetellyt, mitä isä oli tehnyt. En tuntenut, tai joo kyllä vähän tunsin, vihaa. Siksi, että isä oli luvannut ettei enää menisi vankilaan. Mutta eihän se ollut mikään uusi juttu. Se ei ollut mitään niin kauhean kauheata, mutta ei se nyt ollut kauhean kivaa. Tässä nyt vielä odotellaan!" Tyttö 15 v.

Koulu ja lapset

Näin koulu voi auttaa

Jos oppilas ja hänen vanhempansa tai huoltajansa kertovat koulussa perheenjäsenen vankeudesta, lasta tai nuorta voidaan tukea ja auttaa:

- Tarjoamalla lapselle mahdollisuus puhua kokemuksistaan ja tuntemuksistaan luotettavan aikuisen, esimerkiksi kuraattorin tai terveydenhoitajan kanssa.
- Kuuntelemalla ja rohkaisemalla lasta puhumaan.
- Saamalla lapsi tuntemaan olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi. Ei ole lapsen vika, jos vanhempi on tehnyt rikoksen.

”Kyllä mä pystyn tekemään kaikkea. Mutta koulutapaamiset ja kun tulee lukioasiat, niin väliillä harmittaa, kun ei ole ketään kenen kanssa mennä sellaisiin. Mutta kyllä ne jotenkin hoituu.” Tyttö 15 v.

”Teknisen opettaja on ehdottanut minulle armeijauraa. Tekninen menee minulla ihan sikahyvin. Teknisen ope antaa numeron siitä, mitä teen. Ei siitä, kuinka käyttäydyn.” Poika 14v.

- Jos oppilas ei jaksa keskittyä koulunkäyntiin, järjestämällä hänelle tukea oppimiseen.
- Jakamalla tietoa ulkopuolisista tahoista, joista oppilas ja hänen vanhempansa voivat tarvittaessa hakea apua, esimerkiksi perheneuvolasta, vertaisryhmistä, nettisivustoista ja auttavista järjestöistä.
- Jos huoli kasvaa, koulusta voidaan ottaa yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin. Aina ei välttämättä ole myöskään selvää, mikä on lapsen etu. Neuvoa voi kysyä esimerkiksi lastensuojeluviranomaisilta tai vanhemman vankilan sosiaalityöntekijältä.

Tukea ja lisätietoa

Mistä lapsi ja nuori voi saada apua?

Voikukkalapset ry tukee lapsia ja nuoria, jotka elävät vaikeassa elämäntilanteessa. Tärkein tuettavien ryhmä ovat vankeusrangaistusta suorittavien lapset ja perheet. Yhdistys järjestää nuorille toimintaa sekä pitää kokemusasiantuntijoina puheenvuoroja. Nuori tai muu perheenjäsen voi ottaa yhteyttä puhelimitse, sähköpostitse tai Facebookin kautta. www.voikukkalapset.fi

Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -toiminta antaa konsulttiapua ammattilaisille sekä tarjoaa Helsingissä vertaistukiryhmiä lapsille ja nuorille, joiden vanhempi tai muu läheinen suorittaa rikosseuraamusta. Nuori voi saada apua Ehjä perhe -työntekijöiltä ottamalla yhteyttä puhelimitse, kirjeitse, sähköpostitse tai Facebookin kautta. www.krits.fi

Helsingin ev. lut. seurakuntien erityisnuorisotyö Snellu tarjoaa tukea helsinkiläisille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen läheisen vankeuden aikana ja sen jälkeen. www.snellu.info

Tampereen seurakuntayhtymän Tarinoiden maa -vertaistukitoiminta lapsille, joiden vanhempi tai muu läheinen suorittaa rikosseuraamusta. www.tampereenseurakunnat.fi

Kriminaalihuollon tukisäätiön auttava verkkopalvelu Portti vapauteen sisältää muun tiedon lisäksi sivut lapsille. www.porttivapauteen.fi

Rikosseuraamuslaitos. www.rikosseuraamus.fi

Lastensuojelun käsikirja: Vanhemman vankeusrangaistus. THL sähköiset käsikirjat. www.thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat

Näin pidetään tarvittaessa yhteyttä vankilaan

- Vankiloissa on sosiaalityöntekijöitä ja sosiaalityön erityisohjaajia, joiden kautta vanki ja koulu voivat sopia yhteydenpidosta vangin luvalla. Koulu voi lähettää vangille soittopyynnön suljettuun vankilaan vankisähköpostin kautta. Suljetussa vankilassa vanki voi harkinnanvaraisesti saada luvan päästä Wilmaan.
- Suljetussa vankilassa olevalle vanhemmalle voi lähettää sähköpostia, mutta vanki ei voi vastata siihen. Tarkemmat ohjeet vankisähköpostin käytöstä saa Rikosseuraamuslaitoksen sivuilta, www.rikosseuraamus.fi.
- Avolaitoksessa oleva vanhempi, jolla on lapsensa huoltajuus, saa käyttää Wilmaa luvalla. Häneen voi olla yhteydessä myös puhelimitse ja sähköpostilla, mikäli vangilla on lupa sähköiseen asiointiin.
- Niin avolaitoksesta kuin suljetusta vankilastakin vanki voi anoa poistumislupaa osallistuaakseen esimerkiksi vanhempien vartiin tai muuhun lasta koskevaan palaveriin.

Lapsen oikeudet

Lain mukaan lapsella on oikeus kumpaankin vanhempaansa. Vankeuslain mukaan vankia on tuettava suhteiden ylläpitämisessä perheeseensä ja läheisiinsä. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksissa edellytetään, että vankilassa oleville äideille ja isille pitäisi antaa mahdollisuus osallistua lapsensa elämään ja kasvatukseen, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsella on oikeus päästä tapaamaan vanhempaansa vankilaan.

Rangaistusten loppuvaiheessa yhä useampi vanki päästetään koevapauteen. Lapsen mielipide on selvitettävä ja tarvittaessa lasta on kuultava, jos vankeusrangaistus tai osa siitä suoritetaan lapsen kotona.

Näin tuet vankien lapsia

Vinkkejä opettajille ja koulun muulle henkilökunnalle, kuinka koulu voi tukea lasta, jonka vanhempi tai läheinen on vankilassa.

”Kun mentiin mummin kanssa kotiin, niin ovi oli raollaan. Siellä oli ne poliisit etsimässä jotain. En silloin tiennyt, mitä oli tapahtunut. Ne vissiin sano, että iskä on viety jonnekin poliisille. Muistan, kuinka mä itkin, kun laitoin kamoja laukkuun.” Tyttö 15 v.